

UN MANIFEST GAZETĂRESC – CALENDARUL NOSTRU PE 1918

Fănel Teodorașcu*

A JOURNALISTIC MANIFESTO – OUR CALENDAR FOR 1918

Rezumat. *Într-un stat modern, locul ocupat de presă este unul deosebit. Istoria presei românești conține numeroase episoade întunecate, iar unul dintre acestea s-a petrecut după declanșarea Primului Război Mondial. Scandalul provocat de ceea ce s-a numit „dosarul Günther” a ridicat mari semne de întrebare asupra moralității multor gazetari talentați. La sfârșitul anului 1917, deznădejdea era starea spirituală care caracteriza societatea românească. În acest context, la Bârlad, apare Calendarul nostru pe 1918.*

Cuvinte cheie: război, jurnalism, retorică, șantaj, istoria presei.

Abstract. *In the early twentieth century, the press played a special place in the development of a modern state. At that time, Romanian media history contained numerous dark episodes and one of them occurred after the outbreak of the First World War. The scandal caused by the so-called “Günther file” raised important questions about the morality of many talented journalists of that time. At the end of 1917, it was the despair of the spiritual state that characterized the Romanian society. In this context, at Bârlad, the publication entitled “Our Agenda for 1918” came out.*

Keywords: war, journalism, rhetoric, blackmail, media history.

* Asist. univ. Facultatea de Comunicare și Relații Internaționale, Universitatea „Danubius” din Galați, teodorascu.fanel@univ-danubius.ro

Câteva elemente de istorie a presei

Ce este și ce ar trebui să fie presa sunt probleme ce stârnesc și astăzi dezbateri aprinse în rândul celor care practică gazetăria, studiază fenomenul jurnalistic sau consumă presă. Într-o lucrare semnată Philippe Gaillard se arată că, la finele lui 1990, foarte mulți francezi „îi clasifică pe ziariști în prima linie a persoanelor care «au influență», dar părerea aproape unanim împărtășită (92%) este că această influență se dovedește nemeritată. De altfel, spun ei, ziariștii exercită o meserie de utilitate socială destul de modestă, în raport cu care sunt prea bine plătiți, fiind depășiți în această privință doar de artiști, deputați și prostituate...”¹ În România anului 2014, ziariștii sunt împărțiți în tabere, care se acuză reciproc de *încălcare flagrantă a Codului Deontologic*.

Valoarea ziarelor și a ziariștilor dintr-o anumită țară se află, spunea Pamfil Șeicaru, în strânsă legătură cu temperamentul național și cu puterea economică a țării respective.² Ion Rusu Abrudeanu arăta, în 1921, că *fiecare țară are presa pe care o merită*, România încadrându-se perfect acestei reguli. Începuturile presei românești, arată același autor, au fost modeste, fără prea multe realizări. În general, ea, presa, nu făcea decât să relateze acțiunile oamenilor politici ai vremii: „Țară tânără, chemată la o viață de stat mai ordonată numai după Unirea Principatelor sau, și mai exact, după alegerea ca Domnitor a principelui Carol de Hohenzollern, presa românească, la început modestă și redusă, nu oglindea, în cea mai mare parte, decât ideile de reorganizare a statului, care munceau mințile bărbaților politici chemați la conducerea și consolidarea lui.”³ Doar după ce opinia publică a început să fie interesată de problemele economice și politice care frământau țara, presa de la noi a început să joace „un rol mai însemnat în propaganda ideii naționale”⁴.

Rolul pe care presa îl joacă în cadrul comunităților moderne este surprins foarte bine de I. Clopoțel, într-un articol publicat în 1925. După autorul menționat, *presa are în domeniul sufletesc același rol pe care-l au căile ferate în transportarea bogățiilor materiale dintr-un loc într-altul*: „Presa realizează schimbul de idei, făurește o comuniune sufletească tot mai strânsă între oameni și societăți și pregătește calea pentru un spirit unitar al umanității, fără ca prin universalitatea lui acesta să prejudicieze interesele particulare ale societăților și popoarelor, dimpotrivă,

¹ Gaillard, 2000, 7.

² Șeicaru, 2007, 181.

³ Abrudeanu, 1921, 128.

⁴ *Ibidem*, 128-129.

influențând în sens bun și impregnând un timbru nou de vigoare acestora.”⁵ Într-un articol din 1893 se arată că *presa* are față de țară *îndatoririle unui contract național*, iar gazetarii trebuie să aibă în vedere, zilnic, această *răspundere de onoare și de caracter*. Oamenii de presă au, însă, nevoie de resurse pentru a-și respecta *îndatoririle contractuale* față de țară. Din acest motiv, în articol se cere publicului, *de la sătean până la boier*, să se intereseze de ea și de traiul presei, pentru ca ea *să nu rămână ca glasul celui ce strigă în pustie*. Este important ca presa să poată funcționa în parametri optimi, pentru că ea este „pâinea de toate zilele a claselor societății, adică a țăranului, a negustorului, a clasei inteligente, a profesiunilor liberale și a clerului înalt.”⁶ După aceeași sursă, guvernele nu ar face nimic pentru apărarea intereselor naționale dacă nu ar fi împinse, de la spate, de *curentul presei susținute de popor*.

Presa și trădarea națională

Istoria presei românești conține și episoade întunecate, unul dintre acestea petrecându-se după declanșarea Primului Război Mondial. Scandalul provocat de ceea ce a fost numit „dosarul Günther” a ridicat mari semne de întrebare asupra moralității multor gazetari talentați.

Într-o lucrare de *istorie a presei*, Pamfil Șeicaru arată că începerea marelui conflict militar „a provocat o mare frământare în viața politică, obligând partidele, oamenii politici și, cum era firesc, ziarele să-și precizeze atitudinea.”⁷ După același autor, România, din momentul în care își declarase neutralitatea, a devenit extrem de importantă din punct de vedere politic, iar responsabilii cu propaganda ai cele două grupuri de puteri aflate în luptă au mobilizat resurse financiare importante cu scopul de a cuceri opinia publică: „Ca o consecință, au fost puse la dispoziția legațiilor Franței, Rusiei, Angliei, Germaniei fonduri imense pentru a cumpăra ziare, a crea noi ziare, a capta oameni politici, publiciști de importanță. Ar fi o greșală să credem că toate atitudinile erau condiționate de originea subvențiilor, dar nu mai puțin fondurile de propagandă înlesneau manifestarea lor prin crearea publicațiilor necesare.”⁸ Detalii ale modului în care spionii germani și unguri ar fi acționat pentru a corupe o parte a presei românești sunt prezentate de Ion Rusu Abrudeanu. Conform sursei menționate, după izbucnirea războiului și intrarea României în zona

⁵ Clopoțel, 1925, 327.

⁶ *Generația Nouă*, 1893, 129.

⁷ Șeicaru, 2007, 270.

⁸ *Ibidem*, 271.

neutralității, agenții Puterilor Centrale au primit misiunea de a împiedica, folosind orice mijloc necesar, trecerea României în tabăra Antantei. Situația era aceeași și în cazul celorlalte state declarate neutre:

„În urmărirea acestui scop atât de scump intereselor lor, Puterile Centrale au recurs fără întârziere la sistemul unei vaste corupțiuni, în sensul ca, cu bani mulți și grei, să-și creeze în România și Italia o atmosferă de simpatie, să achiziționeze sau să înființeze ziare de propagandă prin toate capitalele țărilor neutre, să cumpere conștiințe cât de multe și de orice calibru, în sfârșit, să facă tot ceea ce nevoia va cere, pentru ca să se evite *à tout prix* o eventuală ieșire din neutralitate din partea Italiei și a României sau, în cazul cel mai rău, să se prelungească cât mai mult ziua în care o asemenea primejdioasă perspectivă pentru ele ar putea să se producă.”⁹

După aceeași sursă, acțiunea de „cumpărare a conștiințelor” era condusă la București de baronul Busche și de contele Czernin. Sistemul utilizat de cei doi era simplu. Mai întâi, ei acționau în sensul obținerii colaborării unor fruntași politici. Apoi, la recomandarea acestora, agenții porneau „opera de corupțiune”. Conform aceleiași surse, agenții germani au acționat și în rândul ofițerilor armatei române.

Nu era neglijat nimic din ceea ce putea să miște opinia publică din țară, să o influențeze și s-o predisună în favoarea Puterilor Centrale. „Într-o asemenea pestilențială atmosferă, în care banul circula pe toate potecile pentru achiziții de partizani, nu e de mirare că au căzut victimă și unii ziariști mai slabi de înger de la gazetele naționaliste și guvernamentale.”¹⁰ Unul dintre cele mai mari ziare bucureștene, *Universul*, primea pentru actul de trădare suma de 70.000 de lei, lunar. Această tranzacție s-a petrecut până când N. Dimitrescu-Câmpina a realizat că ziarul înființat de Luigi Cazzavillan începe să fie refuzat de abonați și de cititori. În cartea sa, Abrudeanu prezintă ziarele bucureștene care serveau interesele Germaniei. Alături de *Universul*, pe lista autorului menționat se află următoarele publicații: *Minerva*, *Seara*, *Ziua*, *Moldova*, *Lupta*, *Înainte*, *Steagul*, *La Politique*, *L’Eclair*, *Libertatea*, *Dreptatea*, *Bukarester Tageblatt*. Ceea ce se întâmpla în București în această privință era valabil și pentru reședințele de județ din țară, unde existau numeroase fițiuci care făceau propagandă filogermană: „Întreagă această falangă de ziare vândute intereselor dușmanilor noștri se tipărea zilnic în sute de mii de exemplare, care se trimiteau gratis publicului din capitală și din

⁹ Abrudeanu, 1921, 107.

¹⁰ *Ibidem*, 115.

provincie, cu toată scârba și refuzul cu care au fost întâmpinate de la început chiar pe benzile poștale.”¹¹ Abrudeanu susține și că întreaga operațiune de *propagandă și corupție*, dusă de agenții Puterilor Centrale, a costat 70 de milioane de lei. Același autor menționează însă, în mai multe rânduri, că, pentru unele din acuzațiile făcute în cartea sa, nu poate aduce dovezi.

Referitor la „dosarul Günther”, Abrudeanu face următoarele precizări:

„Ce este dosarul Günther?

Răspund: nici mai mult, nici mai puțin decât registrul ticăloșiei românești din timpul neutralității României sau, cu alte cuvinte, oglinda tuturor conștiințelor slabe, care s-au lăsat a fi cumpărate cu aur nemțesc sau unguresc spre a îndruma politica țării în făgașul intereselor germano-maghiare și, deci, în contra aspirațiilor naționale ale neamului nostru.

Într-adevăr, numai cine a trăit în vârtoarea frământărilor penibile din anii neutralității României și a participat la lupta pe viață și pe moarte dintre curentul naționalist, pătruns de îndatoririle adevărate ale neamului, și puhoiul corupției germane, care căuta să înăbușe prin puterea aurului, prin intrigă și prin mijloace lașe orice încercare de afirmare a conștiinței naționale, numai acela poate aprecia tristul adevăr al realității brutale, care se desprinde până din cea din urmă literă a dosarului Günther.

Acest celebru dosar, în jurul căruia s-a făcut de la 1917 încoace atâta zgomot, făcând să tremure de mustrare și de rușine multe conștiințe dubioase care s-au plecat în fața puterii aurului de la Berlin, Viena și Budapesta, în momentele cele mai grele pentru neamul nostru, conține o mulțime de acte cu privire la mersul corupției germane în țară. El poartă numele depozitarului său, anume A. Günther, fost director general până în august 1916 al societății petrolifere *Steaua Română*, în a cărei casă de fier a fost descoperit, în lipsa sa din țară, de către d[omnul] inginer de mine C. Osiceanu, numit odată cu intrarea României în război administrator-sechestrul al numitei societăți.”¹²

Odată ce România a intrat în război, presa a cunoscut o reală *unitate de atitudine*, iar *divergența tendințelor* a dispărut.¹³ Se impune totuși o nuanță, legată de colaboraționismul unor gazetari din perioada ocupației germane a Bucureștiului.

¹¹ *Ibidem*, 117.

¹² *Ibidem*, 465.

¹³ Șeicaru, 2007, 278.

Un calendar pentru moralul românilor

La sfârșitul anului 1917, deznădejdea era starea spirituală care caracteriza societatea românească. După unii gazetari, oamenii de rând trăiau în condiții extrem de grele, în timp ce clasa conducătoare își păstrase confortul de dinaintea izbucnirii războiului. Abundența în care trăiau conducătorii țării contrasta cu „suferințele unanime ale țării”¹⁴. Într-un text dedicat „Academiei Bârlădene”, Pamfil Șeicaru vorbește despre lipsa de speranță, pe care cei mai mulți români o aveau în suflete, într-un viitor mai bun:

„Mărăști, Mărășești, Oituz, Sticlăria, Coșna, Tg. Ocna, Cireșoaia, risipă patetică de eroism, morminte inutile, ca toată încordarea noastră să se sfârșească în gol. Alături de noi se destrămau, anarhizate de înscăunarea bolșevicilor, armatele rusești. În octombrie 1917, bolnav, am fost evacuat la Iași. Când m-am întremat și am luat un concediu, m-am dus la Bârlad. Peisajul politic, într-un an, se schimbase complet. Prăbușirea țarismului, convulsiile revoluției rusești sfârșind în dictatura bolșevică, semnarea armistițiului, totul contribuia la întărirea convingerii, în foarte mulți, că victoria Germaniei și a aliaților ei era asigurată.”¹⁵

Acesta este contextul în care, la Bârlad, apare *Calendarul nostru pe 1918*. Pe coperta publicației erau precizați autorii ale căror texte puteau fi citite de public: M. Eminescu, B. P. Hașdeu, I. Creangă, I. Caragiale, P. Cerna, P. Liciu, Delavrancea, G. Coșbuc, N. Iorga, I. Simionescu, P. Partenie, A. Mândru, M. Lungeanu, C. Costa-Foru, Nichifor Crainic, P. Șeicaru, T. Pamfilie, M. Lupescu, D. Iov, V. Voiculescu, A. Vlahuță și G. Tutoveanu. Conținutul calendarului era unul destul de consistent. Publicația număra 160 de pagini. În acea perioadă, funcționa ceea ce s-a numit „Academia Bârlădeană”, ale cărei ședințe erau conduse de A. Vlahuță. Printre membrii *academiei* se numărau V. Voiculescu, P. Șeicaru, G. Tutoveanu¹⁶, ale căror nume, după cum am văzut se află în cuprinsul *calendarului*. Din acest motiv, credem că suntem îndreptățiți să presupunem că publicația a fost realizată la inițiativa acestei „Academii Bârlădene”.

Un bun proiect grafic gazetăresc este rezultatul unor reguli clare. Din acest motiv, pentru ca un produs de presă să aibă o prezentare reușită, toți cei care participă la procesul de producție trebuie să cunoască aceste

¹⁴ *Ibidem*, 280.

¹⁵ Șeicaru, 2002, 536.

¹⁶ *Ibidem*, 537.

reguli.¹⁷ Urmărind cuprinsul calendarului, putem spune că tehnicile realizării în cele mai bune condiții a unei publicații nu erau niște secrete pentru echipa care-și asumase scoaterea *Calendarului nostru pe 1918*. În condiții normale, aspectul grafic al unei publicații este foarte important, dacă se dorește ca aceasta să atragă atenția publicului. Prin intermediul aspectului grafic, o gazetă, de pildă, poate deveni un produs de marcă ușor de recunoscut. Situația în care se afla întreaga țară nu permitea însă scoaterea *Calendarului nostru pe 1918* decât în condiții tehnice minime. Acest neajuns este compensat însă de calitatea textelor conținute de publicație.

Arhitectura calendarului nu are nimic întâmplător în ea. Conținutul publicației este ordonat după un model ce seamănă cu cel al *segmentelor egale*. Conform acestui model, textele inserate într-o revistă nu sunt tratate diferit, fiind prezentate uniform, din punct de vedere vizual. Credem însă că alegerea acestui model are ca motiv condițiile tehnice modeste impuse de situația critică în care se afla întreaga țară. Resursele de orice natură erau puține și nimeni nu își permitea să le irosească. În cazul *modelului segmentelor egale*, orientarea publicului este posibilă, în general, doar cu ajutorul cuprinsului,¹⁸ iar acesta era următorul: *Moldova* (M. Eminescu), *O judecată românească asupra războiului* (N. Iorga), *Din zile grele* (A. Vlahuță), *Austria în poziție* (P. Hașdeu), *Aduceți-vă aminte!* (G. Tutoveanu), *Amintiri din copilărie* (I. Creangă), *Sunt culmi* (V. Voiculescu), *Tempora* (I. Caragiale), *Patria* (Nichifor Crainic), *Două lacrimi* (B. Delavrancea), *Mănăstirea Putna* (A. Mândru), *Imnul muncii* (I. Simionescu), *Sus frunțile, eroi!* (G. Tutoveanu), *Învățăture din război* (P. Șeicaru), *Înainte!* (N. Iorga), *Frângurele* (A.V.), *Strofe mici, din zile mari* (Ada Umbră), *Băjenarii* (D. Iov), *Am visat* (V. Voiculescu), *Colinde și urări* (M. Lungeanu), *Icoane* (Maria Cunțan), *În amintirea lor* (M. Maeterlinck), *Un mormânt* (V. Stoica), *Nevoia este cel mai bun învățător* (M. Lupescu), *Rugăciunea ostașului* (G. Tutoveanu), *O luptă* (C. Verdeș), *De departe* (N. Iorga), *O scrisoare* (A. Vlahuță), *Cântec* (Din Popor), *Un glas irlandez pentru România* (A. Hales), *Morți în țara lor* (V. Voiculescu), *Țara și copiii* (C. Costa-Foru), *Crăciunul în tabără* (G. Coșbuc), *Stănică Vânătorul* (M. Lungeanu), *Evreul în China* (T. Panfile), *Ștefan Vodă* (G. Tutoveanu), *Boierul Drăgușin* (P. Partenie), *Fustă scurtă, ghetete albe, buze roșii* (A.V.), *Povestea suferinței* (M. Lupescu), *Frunză verde* (V. Voiculescu),

¹⁷ Brielmaier, Wolf, 1999, 12.

¹⁸ *Ibidem*, 122.

Cortegiul războiului (T. Chiricuță), *Cântec* (Din Popor), *Recunoștiință bulgărească* (N.R.), *Și război, și pace* (T. Văcărescu), *Titlul lui Mircea* (N.R.), *Cântec* (Din Popor), *Dealul Lozei* (I. Petrescu), *Logică* (G. Coșbuc), *Hibridii și producătorii direcți* (I. Posescu), *Către Pace* (P. Cerna), *Suflet sălbatec* (N.R.), *În vorbe puține* (R.A.V.), *De ce dăinuie războiul* (Depefront), *Un gospodar care... se ouă* (M. Lupescu), *Primirea oștilor românești* („Ardealul”).

Partea literară a publicației începe cu poezia *Moldova* a lui Mihai Eminescu, iar motivul alegerii acestui text este, cel mai probabil, unul strategic. Cel de-al doilea text, *O judecată românească despre război*, semnat N. Iorga, este, în opinia noastră, însă cel mai important articol al calendarului. În textul său, istoricul comentează un articol, semnat C. Găvănescu, în care era tratat modul în care țara noastră s-a comportat, din punct de vedere militar, de la 14 august 1916 până la sfârșitul lui 1917, când biruința, la care toți românii sperau la intrarea României în război, era acoperită de „ceața unui trist amurg”. Profesorul preluase textul colonelului Găvănescu din Calendarul *Regina Maria*: „Prețuind astfel expunerea clară și strânsă a acestui învățat militar, să culegem dintr-însa acele lucruri care n-au fost știute până acum ori, în orice caz, n-au fost încă scrise.”¹⁹ Intenția clară a lui N. Iorga este aceea de a sublinia argumentele care susțineau ipoteza conform căreia pierderea Bucureștiului și, pe cale de consecință, retragerea clasei politice și a ceea ce mai rămăsese din trupele române în Moldova aveau drept cauză un act de trădare. Articolul lui Iorga se termină cu o întrebare la care, poate, nici el nu îndrăznește să dea un răspuns: „Va fi soarta așa de crudă cu noi, încât să nu lase nimic decât intrigi politice, trădări și pactări cu dușmanul povestitorului de mâine?”²⁰ Interesantă este și decizia echipei redacționale de a publica în paginile publicației și textul lui I.L. Caragiale – *Tempora...*, în care sunt prezentate etapele transformării lui Coriolan Drăgănescu din *neînfricatul* lider al tinerimii universitare în *ucigașul* generoasei tinerimi române. Ținta textului este, evident, categoria formată din cei care au trădat interesele țării, după ce, la un moment dat, se declarau mari apărători ai idealurilor naționale.

Prin intermediul unui text semnat de Bogdan Petriceicu Hașdeu autorii *calendarului* încearcă să sugereze că Ungaria se pregătește să dea o lovitură fatală Austriei. Este evident că, pe lângă încercarea de

¹⁹ Iorga, 1917, 19.

²⁰ *Ibidem*, 34.

mobilizare morală a populației române, echipa redacțională încearcă să acționeze și pe planul politicii externe:

„Vecina noastră Austria *e în poziție*. În pântecul ei se svârcolesc o mulțime de embrioni gemeni, între care embrionul unguresc, deși cel mai mititel și cel mai slut, un slut, un plod în care nu deosebești încă bine dacă e om, dacă e câine, dacă e pește, stă la mijloc și dă ghionturi la dreapta și la stânga, bătându-și joc de ceilalți, ca și când ar fi cel mai mare și cel mai mândru. Zăpăcită de turbatele mișcări ale embrionului unguresc și amăgindu-se a crede că turbarea e un semn de putere, Austria și-a dat numele de Austro-Ungaria, că doară-doară mica pocitură să se mai liniștească. Dar momentul nașterii n-a sosit încă. Când va sosi, o s-o vedem atuncea! Este o sarcină grea pentru biata Austria. Faimoasă prin aventurile sale galante de altădată: «felix Austria nube!», ea își plânge acum râsul, nu de astă vară ca fata din basmul românesc, ci râsul de mai multe secole.»²¹

Din publicație nu lipsesc nici glumele făcute pe seama Germaniei:

„Cică a chemat într-o zi Dumnezeu pe Iisus, pe Moise și pe Mahomet și le-a spus: Oamenii au înnebunit. Unul dintre voi trebuie să se coboare numaidecât pe pământ, să stâmpăre vrajba dintre ei, că parcă a pus dracul stăpânire pe sufletele lor, așa se dușmănesc și se omoară unii pe alții. Eu zic să te duci tu, Moise, că ești mai bătrân și ți-au rămas ai tăi mai cu credință.

- Așa e, însă ai mei n-au decât foloase de pe urma războiului. Cei care nu sunt scutiți, sunt la coloane, la aprovizionare, la automobile, unde trăiesc așa de bine, și învățesc atâtea afaceri, că m-ar lua la goană, când le-aș vorbi de pace...

- Atunci, du-te tu, Mahomet.

- Eu, Doamne, nu mă pot duce, că-s Dardanelele închise.

- Atunci se va duce Iisus.

- Eu sunt mobilizabil, și cum m-or prinde, mă trimet pe front.

- Dar de ce nu te duci tu, Doamne?

- Pentru că, zice Dumnezeu, Kaizerul asta așteaptă: să mă scol eu, ca să se așeze el în locul meu.

Și neviind nimeni să-i despartă, se bat oamenii înainte.»²²

Gluma aceasta poate fi înțeleasă și ca un reproș făcut divinității, pentru că întârzia să facă ceva pentru a încheia marele război de pe pământ. Pentru a întări atât moralul civililor, care aveau rude pe front, dar

²¹ Hașdeu, 1917, 36-37.

²² Depefront, 1917, 153.

și pe cel al ostașilor, în *calendar* este publicat și un text, semnat M. Maeterlinck, în care se arată că aceia „care au căzut pentru patrie, n-ar trebuie să fie socotiți printre morți”, pentru că ei „nu pot fi puși alături cu acei ce-și sfârșesc, în patul lor, o viață adesea sleită de puteri și nimănui folositoare”. În opinia autorului menționat, „moartea pe câmpul de luptă, în avântul gloriei, este mai frumoasă decât nașterea și mai roditoare decât iubirea”²³.

Cel mai tăios text din *calendar* este cel semnat de Pamfil Șeicaru. În articolul său, tânărul ofițer, nu avea cu mult peste 20 de ani la acea dată, îi pune față în față pe *soldatul-țăran* și pe *omul tuturor bucuriilor necucerite prin muncă*. Deși între viețile celor doi era imposibil de pus semnul egal până la începerea războiului, odată căzută nenorocirea asupra țării, ei au devenit frați de suferință:

„Izvor de mari învățături e războiul acesta și adânci schimbări aduce în sufletul celor care-l fac. Dar și cei care nu-l fac, ci stau de-o parte și privesc, nevoiți fiind, prin forța lucrurilor, să renunțe la îndestularea și huzurul în care erau deprinși să trăiască, încep să vadă că viața nu e făcută pentru plăceri și desfătări și că au și ei sarcini de purtat și datorii de împlinit pe lumea asta. Războiul ne înfrățește cu suferința. Și câte nu se pot învăța la marea școală a durerii! Închiși în cercul de foc al acelorași primejdii, ne simțim mai apropiați unii de alții și mai în stare de a înțelege asprele realități ale vieții. Nu mai ești singur. Durerile și speranțele țării sunt și ale tale. Războiul te-a scos din temnița egoismului tău și te-a dat patriei, te-a legat de destinele ei, pe tine, omul tuturor bucuriilor necucerite prin muncă. Viața ta a devenit o părticică din viața neamului tău.

Acolo, în tranșee, în fața dușmanului și sub amenințarea de fiecare clipă a morții, despărțiți de casa și de cei mai dragi ai lor, de care de atâta amar de vreme nu mai știi nimic, ostașii țărani, la școala jertfei și-a datoriei împlinite cu cinste, își simt sufletul tresărind la o viață nouă.

Soldatul-țăran, pe vitejia căruia se reazemă cinstea și mândria patriei, *soldatul-țăran*, spre care ni se îndreaptă gândul încărcat de griji, tremurător, sfielnic, ca la un mântuitor, trece astăzi prin cea mai adâncă transformare, prin cea mai măreață revoluție morală.

În lungile și nesfârșitele zile și luni de viață împreună, în lumea aceea curată și duiosă a tranșeelor, împărțind frățește greutățile și îndurările lui, am ajuns să-mi dau seama de adâncă schimbare, de revoluția sufletească a soldatului țăran.

²³ Maeterlinck, 1917, 79.

Întunecat și ca ceva străin de el, se învălmășeau, în sufletul lui simplu, și pravilele țării și aspirațiile neamului și toate alcătuirile vieții noastre sociale și politice. Ce gândea el de noi și de frământările noastre, ce însemnătate ar avea voința lui în complexul acestei vieți, a rămas până ieri o taină închisă pentru noi. Ne-a privit din când în când, de obicei cu neîncredere, – a tăcut, și și-a văzut de munca și de nevoile lui. Dar iată că, deodată, un om se trezește-n el. A venit războiul, s-a făcut această mare minune.

În sufletul soldatului țăran se deșteaptă ca o înălțare, ca o putere neînvingătoare, mândria de ostaș, paznic neclintit al patriei.

Astăzi, *soldatul-țăran* știe, are înfipt adânc înaintea, adevărul că pe brațul lui, pe vitejia lui, pe tăria lui, se sprijină viața patriei. În orele de santinelă, noaptea, în liniștea de moarte a frontului, el crește, în fața propriilor lui ochi, se face mare, nespuse de mare, și în spatele lui, mulțumită lui, dorm camarazii, doarme țara. Niciodată nu s-a simțit mai mare decât acum, când el stă de veghe, strajă neclintită a patriei.

Cu fiecare zi, cu fiecare luptă, crește mândria în sufletul lui, se întărește încrederea în puterile lui – și începe a vedea mai bine, mai hotărât, că are și el o chemare pe lumea asta. Dacă până ieri plugarul nu vedea în viață decât un șir de zile amărâte, fără niciun înțeles și fără niciun țel, astăzi *ostașul-țăran*, mândru sub casca lui de fier, privește cu adâncă și neclintită credință în viitor, căci știe că în mâinile lui stă siguranța și mărirea țării. Educația aceasta politică, va forma temelia alcătuirii morale și economice a societății românești de mâine.”²⁴

După cum ușor se poate observa, Șeicaru încearcă să-i mobilizeze pe țărani, care formau grosul armatei române. De fapt, întregul calendar avea, credem noi, un scop de mobilizare. Modul în care sunt plasate textele în pagini ne îndreptățesc să susținem asta. În timpul în care Șeicaru scria acest text, unele ziare publicau informații despre abuzurile săvârșite de unii reprezentanți ai statului, care rechiziționau, în mod abuziv, porcii și păsările țăranilor.²⁵

În opinia noastră, modul în care a fost realizat *Calendarul nostru pe 1918* este impresionant. Simpla citire a cuprinsului putea avea un efect mobilizator. Grupate, titlurile textelor din publicație formau mesaje de sine stătătoare. Iată câteva exemple:

²⁴ Șeicaru, 1917, 66-68.

²⁵ *Ibidem*, 1917, 1.

*Moldova / O judecată românească asupra războiului / Din zile grele,
Aduceți-vă aminte! / Amintiri din copilărie,
Sus frunțile, eroi! / Învățăture din război / Înainte!,
Am visat / Colinde și urări / Icoane,
În amintirea lor / Un mormânt etc.*

Ultimul text din cuprinsul *Calendarului nostru pe 1918* este *Primirea oștilor românești*.

După terminarea războiului, au fost tipărite publicații în care se cerea pedepsirea celor vinovați de nenorocirile ce s-au abătut asupra țării între 1916 și 1918. În alte lucrări erau prezentate ororile prin care au fost obligați să treacă soldații și ofițerii armatei române. O analiză a modului în care România a fost condusă de liderii săi politici și militari în Primul Război Mondial făcea generalul Alexandru Averescu, într-o serie de articole intitulată *Răspunderile. Punctul nostru de vedere*. O broșură cu același nume va reuni toate articolele seriei amintite²⁶. În prefața broșurii regăsim următoarea precizare: „În această serie de articole, apărute în coloanele *Îndreptării*, d. General Alexandru Averescu, arată pe vinovații dezastrului și cere să se pedepsească, cu asprime, greșelile lor de neiertat, care au dus țara pe marginea prăpastiei.” Pe o direcție asemănătoare merge și cartea *România și Războiul Mondial. Contribuțiuni la Studiul Istoriei Războiului Nostru*, a lui Ion Rusu Abrudeanu, lucrare la care am făcut deja referire.

O atitudine similară găsim în lucrarea *Cimitirul prizonierilor români. Impresii din timpul războiului. Note de om necăjit*, publicată în 1921 și semnată Arhibald. Iată ce se arată în prefața acestei lucrări: „Am încheiat pace cu toată lumea. De acum, reluăm legăturile normale cu toți cei cu care ne-am războit. Să uităm, dar, ce s-a petrecut pe când bubuia tunul - și să nu ne gândim decât la ceea ce avem de făcut la umbra ramurii de măslin.”²⁷ Cartea se încheie însă cu un îndemn și mai interesant: „De acum încolo, românul, în pace, prin urmare în frățietate cu popoarele vecine, [să] cugete la trecut, măsoare-și jertfele și taie-și, pentru viitor, calea care să-l puie la adăpost de... iubirea aproapelui.”²⁸ Pamfil Șeicaru nu va fi la fel de iertător ca autorul acestei lucrări. Chiar și după război, cel ce avea să devină unul dintre cei mai importanți gazetari români din

²⁶ Averescu, 1918.

²⁷ Arhibald, 1921, 5.

²⁸ *Ibidem*, 166.

epoca interbelică va manifesta o atitudine tăioasă față de cei care, în ochii lui, au fost, între 1916 și 1918, sabotori ai intereselor naționale²⁹.

Bibliografie

Volume

Abrudeanu, Ion Rusu. *România și Războiul Mondial. Contribuțiuni la Studiul Istoriei Războiului Nostru*. București: Editura Librăriei Socec & Comp., 1921.

Arhibald. *Cimitirul prizonierilor români. Impresii din timpul războiului. Note de om necăjit*. București: „Poporul” S.A., 1921.

Averescu, Alexandru. *Răspunderile*. Editura „Ligii Poporului”, 1918.

Brielmaier, Peter; Wolf, Eberhard. *Ghid de tehnoredactare. Punerea în pagină a ziarelor și revistelor*. Traducere de Viaceslav Odobescu, Iași: Polirom, 1999.

Gaillard, Philippe. *Tehnica jurnalismului*. București: Editura Științifică, 2000.

Șeicaru, Pamfil. *Istoria presei*. Pitești: Editura Paralela 45, 2007.

Șeicaru, Pamfil. *Scrieri din exil – (I) Figuri din lumea literară*. București: Editura Saeculum I.O., 2002.

Teodorașcu, Fănel. *Pamfil Șeicaru*. București: Editura Ars Docendi, 2014.

Articole

Çlopoțel, I., „O putere socială ascendentă: presa”. În: *Societatea de mâine*, anul II, nr. 19, 1925, p. 327.

*** „Contractul presei cu țara”. În: *Generația Nouă*, anul XIII, nr. 5, seria II, 1893, p. 129.

*** „Informații”. În: *Opinia*, anul XIV, nr. 3205, 1917, p. 1.

Iorga, N. „O judecată românească despre război”. În: *Calendarul nostru pe 1918*, Bârlad: Tipografia C.D. Lupașcu, p. 19, 34.

²⁹ Teodorașcu, 2014.

Hașdeu, Bogdan P.. „Austria în poziție” (Din „Noi și voi”). În: *Calendarul nostru pe 1918*, Bârlad, Tipografia C.D. Lupașcu, p. 36-37.

Depefront. „De ce dăinuie războiul”. În: *Calendarul nostru pe 1918*, Bârlad, Tipografia C.D. Lupașcu, p. 153.

Maeterlinck, M. „În amintirea lor (Ziua Morților, 1915)”. În: *Calendarul nostru pe 1918*, Bârlad, Tipografia C.D. Lupașcu, p. 79.

Șeicaru, P.. „Din învățăturile războiului”. În: *Calendarul nostru pe 1918*, Bârlad, Tipografia C.D. Lupașcu, p. 66-68.